

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יר"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 171

מסכת בבא בתרא קס"ה-קע"א

בס"ד, כ"ד אלול תשס"ב

השבוע בגליון

■ גביית הוצאות משפט בבית דין - באלו מקרים
■ בעל דין סרבן חייב לשאת בהוצאות שנגרמו בעטיו
■ האם עדי קידושין חייבים לראות את פני הכלה

■ שחרור בערבות תמורת התחייבות ממון לצדקה
■ ההבדל בין חייט למלמד תינוקות

■ מבצע הנוכלות של קבוצת זייפנים
■ תביעת ממון באמצעות המחאה "פתוחה"
■ על מי מוטל לקנות "כלי שעות" למלמד ב"חידר"

דבר העורך

אלף שקל בחמש דקות!

שנת תשס"ג מתדפקת בפתח ומטבע הדברים, כל אדם עורך את חשבון נפשו ומתבונן אלו דברים באפשרותו לשפר כך שלקראת סיום השנה הבאה הוא יוכל להסתכל על עצמו במבט חיובי יותר.

גם בית "מאורות הדף היומי" על כל שלוחותיו, מתכנס הוא בימים אלו, כדי להפיק לקחים מן השנה החולפת, ולהיערך לקראת השנה הבאה. ראשי בית מאורות הדף היומי מציינים לעצמם בסיפוק, תוך הודאה לבורא עולם, כי בחודשי הקיץ האחרון הוקמו על ידי שלוחי בית המדרש למעלה מעשרים שיעורי הדף היומי ברחבי הארץ.

עידוד רב שאבו רבני בית המדרש ופעיליו מן המעשה ב"גביר הקמצן", שהכה גלים בקרב רעיו ומכריז.

בית "מאורות הדף היומי" מגייס לעזרתו תומכים, אשר כל אחד מהם נוטל על עצמו את עלות החזקתו של מגיד שיעור אחד מבית המדרש למגידי שיעור הדף היומי, וכאלו יש הרבה ב"ה, למעלה משישים! אשר רבים מהם מוסירים בכל יום שיעור במספר מקומות. כבכל ראש חודש, הופיע גם בראש חודש אלול שליח בית המדרש "מאורות הדף היומי", במשרדו של יהודי טוב לב, המקציב סכום קבוע מידי חודש בחודש לטובת בית המדרש למגידי שיעור הדף היומי.

כרגיל, לאחר איחולים הדדיים, המעטפה הלבנה החליפה ידים. לאחר כמחצית השעה השתוממו פקידיו בית "מאורות הדף היומי", כאשר התברר להם כי הסכום הרשום על גבי ההמחאה היה כפול מן הסכום הרגיל! מזכיר משרד "מאורות הדף היומי" חייג אל הנדיב הנכבד, והודה לו נרגשות על תרומתו הנכבדה בשם רבני בית המדרש, ובתגובה, הוא שמע ממנו את המעשה הנפלא שלפנינו.

כמין תשדורת סמויה חלפה זה מכבר בין ה"משולחים" העוסקים במלאכה זו במרכז הארץ: על דלתו של פלוני, מר הייסט נכנה אותו, אין לפקד. דלת זו, טיבה שלא להיפתח כלל, ובמקרה הטוב, עלולה היא להטקע על פניו של העומד על המפתח.

שנות ילדות קשה גיבשו את אופיו המחוּספס של מר הייסט. בגיל רך הוא נעקר מבית הוריו, ומאז הוא נאלץ לדאוג לנפשו, והוא עושה זאת עד היום בשקדנות מפליאה שהביאה אותו

המשך בעמוד הבא

דף קס"ה/א רוב בגול
קונה נכבד, ספר זה אינו מוגה כלל

"רוב בגזל!" עדות עגומה זו אומר בגמרתנו רב יהודה בשם רב, וכסהברו של הרשב"ם (ד"ה "רוב בגזל"), כוונתו היא לכך שרוב בני האדם מורים היתר לעצמם בשעה שהם מנהלים משא ומתן מסחרי, למנוע מחבריהם ריוח הראוי להגיע לידיהם. הוא אומר, רמאות, גניבת דעת ותככים בענייני ממונות, בכלל גזל המה.

בספרו "שפת תמים" (פ"ג), הוכיח רבינו ישראל מאיר הכהן זצ"ל, כי גם הגורם לגזל נחשב כמי שגזל. ואכן, ה"חפץ חיים" שהיה נאה דורש ונאה מקיים, נודע בהירותו המופלגת מן הגזל ומסעיפיו, וזהירותו זו נודעה בהתנהגותו בענייני ספריו.

כאשר ה"חפץ חיים" הדפיס את חיבורו "משנה ברורה", הוא ישב בוורשא בירת פולין, ובכל יום ויום נכנס לבית הדפוס כדי לוודא שלא יצאו לשוק עמודים מטושטשים או פגומים. לשם כך הוא ביטל מלימודו מספר חודשים, ולאחר מכן הוא סמך על בדיקת בנו. כאשר נודע לו, כי למרות ההשגחה המרובה נמכר עותק מספרו שהכיל מספר עמודים משובשים, הוא הריץ מכתב חריף לבנו לאמר: "מה עשית לי בני? כל ימי דאגתי להנצל מאבק גזל, אבל בגזל גמור לא עלה על דעתי שאכשל, ועל ידך נפלטת בפח של גזל גמור!" מיד ציווה ה"חפץ חיים" להדפיס מחדש את העמודים המשובשים ולפרסם בעיתונות, כי כל מי שרכש מהדורה פגומה יודיענו על כך ויקבל בדואר את העמודים המתוקנים ("מכתבי החפץ חיים" עמ' 30).

לא ידע ה"חפץ חיים" רוגע לנפשו, עד אשר שכר מגיהים מיוחדים, שיסרקו כל דף ודף מספיו המודפסים, ובתום עבודתם יציינו על הדף הראשון "מוגה" (ה"חפץ חיים ופעליו", ח"א פ"ל). עד היום ניתן לראות ספרים מתקופת ה"חפץ חיים" בעלי ציון זה.

בעית השיבושים בהדפסות גם הטרידה את מנוחתם של גדולי תורה אחרים. כך אנו מוצאים בעמוד השער של הספר "לב אליהו", אשר יצא לאור על ידי תלמידי הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, ובראשם המגיד הירושלמי רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל, את ההודעה הבאה: "קונה נכבד, הספר הזה אינו מוגה, ואיננו מקבל עליו שום אחריות - המו"ל..."

אין בידינו ידיעה ברורה, עד מה היתה חמורה הטעות שנתגלתה על ידי ה"חפץ חיים" במהדורה שהוציא לאור. אולם, ממכתבו של ה"סטייפלער" זצ"ל אנו למדים, כי מכירת ספר הכולל טעויות קטנות אשר אינן פוגמות ביכולתו של הקורא לפענח את הכתוב, אינה נחשבת לגזל. זאת, מאחר שכל הרוכש ספר יודע כי מלאכת ההדפסה מורכבת היא, ועלולים לחול שיבושים מסויימים. לדעתו, ספר שאינו חסר עמודים שלמים, ניתן למכירה גם אם נפלו בו פגמים. לפיכך, כאשר הוא גילה כי במהדורה שלמה מספרו "קהילות יעקב", נמחקו האותיות האחרונות של אחד העמודים, הוא לא חשש להמשיך ולמכור מהדורה זו, במיוחד לאחר שהעדר אותן אותיות לא מנע את הבנת הנקרא ("קריינט דאגירטא ח"א עמ' שני"א). כמובן, שהדבר אמור לגבי אדם שמוציא ספר חדש לאור, אך אין אדם רשאי למכור סידורים פגומים, שהרי בשוק גם ישנם סידורים טובים שעברו הגהות מדוקדקות והכל יודעים שאין בהם טעויות.

לעילוי נשמת

הר"ר
משה
גרינפלד ע"ה
ב"ר חיים יהודה ז"ל
נלב"ע כ"ג אלול תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת
יפה נמדר ע"ה
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע כ"ו אלול
תשמ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת
אלה איזנברג ע"ה
ב"ר שלמה ז"ל נלב"ע כ"ד אלול
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנה ידידינו
הר"ר שלמה איזנברג
ומשפ' שיחיו בני ברק

המשך מעמוד קודם

האמור לעיל, הוא טיפה מן הים בנושא רחב זה. בגמרא (ברכות ו'א) מבואר, כי מי שאינו מחזיר שלום לחבירו שהקדים לו שלום, נקרא גזלן. מכאן יש להבין, כי גם נטילות מסוג זה נחשבות כגזל (ספר "ממון כשרי"). על רבי אלעזר שולבץ זצ"ל, ראש ישיבת לומז'א מסופר, כי עמד פעם להתפלל "שמונה עשרה" בפתח בית כנסת, ורבי ישראל מסלנט, שעמד במקום סמוך, ניגש אליו ולחש באוזניו תוך כדי תפילתו: "גזלן! גזלן! גזלן! הלוא בית הכנסת מלא מפה לפה, והינך גוזל את אוירם של המתפללים!"... רבי אלעזר שולבץ הפסיק את תפילתו ועבר למקום אחר ("ילב אליהו", בראשית). בדומה לכך, אבל בכיוון הפוך, מסופר על הגאון מוילנא זצ"ל, שהקפיד להגיף את דלת בית המרחץ מיד עם כניסתו למקום, מחשש "לגזילת" האויר החם בעת פתיחת הדלת... (תוספת מעשה רב ס"ק כ"ט). לדעת ה"חפץ חיים", אף הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, שעליו נאמר בגמרא (ברכות שם) שהוא "עובר בחמשה קולות", הכוונה היא לחשש גזל! ("מכתבי חפץ חיים" בסוף הספר עמ' מ"ו).

דף קס"ז/א האי מאן דבעי למחוי חתימות ידיה בבי דינא לא לחוי בסוף מגילתא

מבצע הנוכלות של קבוצת זייפנים

לפני מספר שנים רעשה ירושלים התורנית כאשר הוגשה תביעה בבית דין כנגד תלמיד חכם מכובד, ולפיה הוא נדרש לפרוע סכום גבוה מאד, בהתאם לשטר חוב עליו התנוססה חתימתו. הלה אמנם לא הכחיש את חתימתו על אותו שטר, אך טען בלהט, כי מעולם לא לוה סכום זה! דייני בית הדין, שהבחינו במקרה המוזר שלפניהם, מינו צוות בדיקה מיוחד שהצליח לגלות, כי התובע משתייך לקבוצת נוכלים, שהגתה זיוף מקורי. לנוכלים אלו נודע כי אותו תלמיד חכם נוהג היה לחתום את שמו באמצע הדף הראשון של כל ספר מספריו הרבים. כך, לא נותר לזייפנים כי אם לשאול אחד מספריו, לתלוש את הדף הראשון ולכתוב שטר חוב הגון מעל החתימה... אכן, בסוגייתנו ממליץ אב"י לאדם הנדרש לחתום את שמו, שיעשה זאת בראש הגליון, כדי למנוע אפשרות שמעל חתימתו יוסיפו דברים שלא היו ולא נבראו. הריטב"א בסוגייתנו מבהיר, כי הזהרתו של אב"י נובעת מהתבוננות בנפש האדם וחיזוי התנהגותו בשעות בלתי צפויות. שהנה, לכאורה, אין בסיס לחששו של אב"י, שכן, אדם הטוען "פרעתי" כנגד כתב ידו, נאמן הוא [בשונה משטר החתום על ידי עדים]. ואם כן, גם כאשר יוצג שטר כזב לפני החותם, הוא יוכל לטעון "פרעתי" ולהפטר? אולם, הריטב"א מבאר, שאב"י ירד לסוף דעתם של בני אדם. באופן טבעי, כאשר אדם נחשף לעלילת שקר מעין זו, תגובתו הספונטנית היא "שקר! לא היו דברים מעולם!"... מכאן ואילך, אין הוא נאמן לטעון "פרעתי", שהרי, האומר "לא לויתיי", מודה בזאת שלא פרע את החוב מעולם, לדבריו שלא לוה סכום זה. לפיכך, טוב יעשה אדם אם ימנע שימוש בלתי ראוי בחתימת ידו (לעיל ו'א, כתובות פח'א. ועיין בשו"ע חו"מ ס"ט סעיף ב' ובש"ך שם ס"ק י').

תביעת ממון באמצעות שטר שלא נקוב בו סכום כל שהוא: מקרה מעניין מובא בספרו של בעל ה"לבושים" ("לבוש עיר שושן" סי' מ"ח). לפני כארבע מאות ועשרים שנה טען אדם בפני בית דין, כי חבירו חייב לו סכום מסוים, וכראיה לדבריו הוא הציג **שטר חלק**, אשר בתחתיתו התנוססה לראווה חתימתו של הנתבע. "שטר חלק זה", טען הנתבע, "נמסר לידי על ידי הנתבע, משום שהוא האמין לי שאמלא בעצמי את הסכום אותו הוא חייב לי!" התובע אף המשיך וטען כי לו היה שקרן, יכול היה למלא בעצמו כל סכום שהיה עולה על דעתו ולפיכך יש להאמינו על הסכום שהוא תובע. אך בעל ה"לבושים" דחה את התביעה על הסף, שכן, "השוטה שבבני אדם לא יעשה כן", להפקיד שטר חתום וחלק ביד אחר, ואין לנו אלא לשער, ששטר זה אבד מידו של הנתבע, ואין התובע נאמן לטעון שהנתבע הפקיד שטר ריק בידו. הוא אף מסיים את תשובתו בביטוי חריף, ואומר כי הנותן לאחר שטר ריק בחתימת ידו "אין זה אלא פתי המאמין לכל דבר, או משוגע, ובכלל שוטה יחשב. ואין במעשיו של אדם כזה כלום".

המחאות "פתוחות" - תוקפן ההלכתי: למרות הכל, בימינו, שונים הדברים ונידון זה אקטואלי ביותר, משום שבני אדם נוהגים להפקיד אצל אחרים המחאות "פתוחות" שאינן נקובות בסכום, כגון, הרוכש חפץ לפי שער החליפין של מטבע חוץ שיהיה ידוע בעתיד ביום פלוני, או הלווה כספים במוסד של גמ"ח ומפקיד בידי המלווה מספר המחאות "פתוחות" שיירשם בהן סכום ההחזר כפי שער החליפין שיהיה ידוע ביום הפירעון. לפיכך, יש לברר את תוקפה ההלכתי של תביעת ממון על ידי תובע המציג המחאה חתומה אשר אינה נקובה בסכום כל שהוא.

מדברי הפוסקים עולה, כי אם נהוג להשאיר בידי הזולת המחאה "פתוחה", אזי, נאמן המחזיק בהמחאה ה"פתוחה" לתבוע את בעליה על כל סכום שנקב על ידו. תקנה זו מעוגנת גם בסעיף 19 (א) לפקודת השטרות, האומר: "היה השטר חסר פרט מהותי, האדם המחזיק בו יש לו רשות להשלים את החסר, ככל שנראה לו". נמצא, שמתאחד שהמחזיק בהמחאה רשאי למלא בה את הסכום "ככל שנראה לו" נאמן הוא לתבוע את בעל ההמחאה, גם כאשר סכום התביעה אינו נקוב בה (עיין "משפטי ליעקב ח"א סי' כ"ב אות ו').

דף קס"ז/ב והלוה נותן שכר... והלוהק נותן שכר.

על מי מוטל לקנות "כלי שעות" למלמד ב"חידור"

במשנתנו מבוארת תקנת חכמים, כי הוצאות שטר שנכתב מוטלות על מי שהשטר נכתב לתועלתו. לפיכך, הלווה משלם את דמי שטר החוב, שהרי הוצאת המעות

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

להמנות על שועי הארץ וגבירה. מאחורי חומת שיש יפהפיה הוקפה חוויילתו המרשימה בגן וורדים פורח, ובתוך מבצרו הוא המשיך לאגור את רכושו ל"ימים יבואו", כפי שנהג לומר. משום מה, לא עלה על דעתו, שלאחר ה"ימים יבואו" יגיעו ימים נוספים... וגם למענם יש לעשות דבר מה.

היה זה ערב אוורירי וצח, כאשר מר הייסט ישב בגינתו הפורחת אל מול ראש בית "מאורות הדף היומי", הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א. רוח נעימה נשבה מן הים וטלטלה קלות את צמרות העצים, בעוד הרב קובלסקי שליט"א משדל את מיוחדתו להסכים ל... הצטרף לשיעור הדף היומי שעמד להפתח באזור מגוריו.

הלה, הן רגיל היה לנסיגות שידול קדחתניים שניסו להניא להפריד מחלק זעום מכספו, לטובת מטרת דקה וחסד ומשכן, אף תשובותיו המתגוננות היו מוכנות לו על לשונו. אולם, לבקשה מסוג זה הוא מעולם לא הכין לעצמו תשובת מגננה. פשוט, מעולם לא הציג לו איש ללמוד תורה.

נו, מר הייסט, סיים הרב קובלסקי שליט"א בנעימות, במשפט שכה הרבה יהודים אשר הצטרפו לשיעורי קהילות מאורות הדף היומי שמעו אותו: "מחר, בעזרת ה', נראה אותך יושב בשיעור הדף היומי, ונהנה מלימוד הגמרא הקדושה".

כך היה. מר הייסט הופיע במיטב מחלצותיו לשיעור הגמרא, והופתע לגלות, כי גם רבים מדיירי שכונת פרחי הירוקות הופיעו לשיעור הדף היומי. מגיד השיעור מטעם בית "מאורות הדף היומי" פתח בשיעור, ועמו נפתחו שערי לבבו של מר הייסט.

ביום בהיר אחד פשטה השמועה בקהיליית ה"משולחים" - אלף שקל בחמש דקות אצל מר הייסט!

היה זה לאחר שמשולח "טרי" של מוסד העוסק בסיוע לנוקדים, אשר לא ידע את סודות המלאכה על בוריים. המשולח הוותיק שאת מקומו מילא, שכה למסור לו בתקופת החפיפה שיש לדלג על דלת ביתו של מר הייסט. כך, דילג המשולח בקלילות במדרגות הבית המפואר, דפק על הדלת ובמהרה הוא ניצב בפני אדם בעל סבר פנים מאירות אשר התעניין במבוקשו, ובעת שהמשולח עסק בשתיית כוס מים צוננים שהוגשה לו, הגיש לפניו מר הייסט הנרגש אלף שקלים.

כעבור מספר ימים, כאשר מר הייסט נשאל על ידי חבירו לפשר השינוי המפלג שחל בו, השיב, כי הגמרא הצליחה לחולל בו מהפכה שאיש לא היה מצליח לחוללה. "מגיד השיעור", סיפר מר הייסט ברגש, למד את הגמרא במסכת בבא בתרא דף קט"ז/א האומרת "דרש ר' פנחס בן חמא: קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים מכות". העניות, העדר הממון, מציק לכל אדם. אך הגמרא מלמדת אותנו שאין אדם אומלל יותר מזה שאין לו במה להאכיל את בני ביתו. כל אדם לכשעצמו, אומרת הגמרא, מעדיף להיות עני ולא לקבל על עצמו ייסורים. אך בעל משפחה, מוכן לקבל על עצמו ייסורים חלף עניותו, משום שאין גבול לצער ולייסוריו כאשר הוא מנוע מלפרנס את בני ביתו כיאה וכיאות וילדיו מזי רעב.

מאז, סיים מר הייסט בהחלטיות, חדרה למוח ההנהגה כי פשוט לא ניתן להתעלם מסבלם הנורא של הנוקדים ועלי לתמוך באגודות שמסייעות להם.

"תראה," סיפר הנדיב שהכפיל את תמיכתו "בפעם הראשונה ששמעתי על מפעלי 'מאורות הדף היומי', חשבתי לעצמי, כי מפעל של תורה חשוב הוא מאד, אבל גם למסכנים, לנוקדים ולרעבים יש לסייע. כעת נוכחתי לדעת, כי באחזקתו של מגיד השיעור שלימד בשכונתו של מר הייסט, גם הגברתי את התמיכה בנוקדים ובאומללים. מתברר, ש"מאורות הדף היומי" אינם מוזקים אלא העם בלימוד תורה בלבד. הלב משתנה, האופי מתרכך, ומשכך הלב נפתח למיגוון מעשי דקה וחסד. כמשקיע, אני רוצה לומר לך, שההשקעה ב"מאורות הדף היומי" היא מסוג ההשקעות שכל סוחר מצליח הווה עליה. התמיכה בהפצת התורה לכל רבדי העם היושב בציון ובתפוצות, והסיוע למפעלי "מאורות

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

נעשית עבדו. כמו כן, על הלוקח לשלם את דמי שטר המקח, שכן, לתועלתו נכתב שטר זה. בעל ה"משך חכמה" (סוף פ' בהר) מביא לכך מקור מהנביא (ירמיהו לב'): המספר שירמיהו רכש שדה מבן דודו חנמאל בן שלום, ואמר הנביא ירמיהו "ואכתב בספר ואחתם", למרות שהמוכר הוא שכותב את שטר המכירה. אין זאת, אלא שירמיהו הנביא מימן את שטר הסופר, כאמור במשנתנו.

שחרור בערבות תמורת התחייבות ממון לצדקה: על היקף דין זה אנו למדים משאלה שהוצגה לרבינו הרא"ש על ידי בנו רבי יחיאל (ראה במגיה). היה זה כאשר בית הדין חשש, כי שמעון לא יופיע לדין שנקבע להעריך במועד מסויים, והוא דרש משמעון קבלת ערבות להגעתו המתוכננת. ואכן, חבירו של שמעון, חתם בפני בית הדין על שטר בו נכתב, כי אם שמעון לא יופיע לדין, הערב יתן אלף זוז לצדקה, אלא שבתוך כך התעוררה שאלה מי ישא בדמי כתיבת השטר - שמעון, בעל דינו, או שמא חבירו הערב. תחילה פסק הרא"ש שבעל דינו של שמעון חייב בתשלום זה, שהרי לתועלתו נכתבה הערבות. אולם, לאחר שהוברר לרא"ש כי לא היה לשמעון כל בעל דין, אלא "שמעון חטא ורצה הקהל ליתנו בבית הסוהר עד שיתברר הדבר וידונוהו", שינה הרא"ש את פסקו והכריע כי שמעון, שהוא הנהנה מן הערבות, ישלם לסופר את דמי כתיבת השטר (שו"ת הרא"ש כלל י"ג סי' ב' ג).

לפני כחמש מאות שנה התגלע ויכוח בין מלמד דרדקי לבין אחד מהורי תלמידיו. אותו מלמד נשכר ללמד את הילד מספר שעות בכל יום. לשם כך היה צורך ברכישת "מורה שעות" שיוצב בחדר הלימוד, כדי לידע אימתי מסתיימות שעות הלימוד. האב טען כי מימון ה'כלי' מוטל על המלמד, אך הלה התנגד לדרישה זו וטען כי האב חייב לשאת בנטל זה.

רבי ישראל ב"ר פתחיה איסרלין, בעל "תרומת הדשן" פסק, כי על אבי התלמיד לרכוש את השעון. אולם, תלמידו, רבי ישראל ב"ר חיים מברונא, תמה על כך. לכאורה, כשם שהשוכר חייב לתפירת חליפה אינו צריך לרכוש לו מחט, וכשם שהשוכר סופר סת"ם אינו צריך להשיג קולמוס עבורו, מאחר שכל בעלי האומנות נשכרים עם כלי אומנותם, אם כן, ישלם נא המלמד את דמי השעון הנזקק לו למלאכתו.

ההבדל בין חייט למלמד תינוקות: אין זאת, משער מהר"י מברונא (שו"ת מהר"י מברונא סי' קט"ז), אלא, משום שיש לחלק בין תפקיד השעון אצל המלמד לתפקיד המחט אצל החייט. חייט ללא מחט אינו חייט, וסופר ללא קולמוס אינו סופר, משום שאינם יכולים לעסוק במלאכתם ללא כלים אלו. לעומתם, המלמד אינו זקוק לשעון לצורך מלאכתו, מאחר שכוחו אינו אלא בפיו. תפקיד השעון אינו, כי אם לדעת מתי עליו לסיים את לימודו. לפיכך, אי אפשר לחייבו לממן את דמי רכישת השעון, שכן, רשאי הוא לטעון שבידו לשער בעצמו את משך זמן הלימוד, ואם אין אבי הילד מאמינו, אזי, כלשון מהר"י ברונא "קנה לך כלי שעה ואלמוד אצלו" [השעונים, 'מורי השעות' באותן שנים, לא היו ניידיים...].

דף קס"ב ושניהם נותנין שכר

גביית הוצאות משפט בבית דין - באלו מקרים

בין אומות העולם מקובל, שבית המשפט מחייב בהוצאות המשפט את היוצא חייב במשפט. בהוצאות אלו גלומים שכר השופטים, שכר עורכי הדין של הצד השני ועוד. מהי השקפת התורה אודות חיוב זה, וכיצד נוהגים בדיני תורה המתנהלים לאור ההלכה הצרופה? על כך ועוד בשורות הבאות.

מבואר בסוגייתנו, שסופרי בית הדין נהגו לכתוב את הטענות שהעלו הצדדים במהלך הדיון בפני בית הדין, כפי שאומר הרשב"ם (ד"ה 'שטרין טענתא') "כדי שלא יהו טוענין וחוזרין וטוענין". ובמשנתנו מבואר שתשלום דמי כתיבה זו מוטל על שני הצדדים המתדיינים, התובע והנתבע, באופן שווה. מכך הסיק הריב"ש (שו"ת סי' רכ"ב), כי גם תשלום הוצאות בית הדין יחולק במידה שווה בין הצדדים לדיון, ואין להשיתו על המפסיד בדין בלבד. מאחר שהן התובע והן הנתבע הזדקקו לשירותיו של בית הדין כדי לברר את עניין התביעה ביניהם, אזי, עליהם לשאת בנטל יחדיו.

בעל דין סרבן חייב לשאת בהוצאות שנגרמו בעטיו: אמנם, הריב"ש מציין, כי אם הנתבע הוא "סרבן" הגורם בהתנהגותו להוצאות מיותרות לתובע, כגון, הוצאת "כתב סירוב" וכדומה, נחשב הוא כמזיק בפשיעה [בגרמין] ועליו לממן את ההוצאות שנגרמו בגינו. לא זו בלבד, אלא שכאשר מתברר לבית הדין, שתביעת התובע אין בה ממש ומטרתה לקנטר את הנתבע בלבד, אין הנתבע צריך לשאת בהוצאות בית הדין, אלא התובע הקנטרן ישא בהוצאות אלו (הגאון מקוטנא 'ישועות ישראל' ח"מ סי' י"ד בעין משפט סי"ק י"ד).

עדיין נותר לנו לברר, אם במקרים מעין אלו רשאי הנתבע לחייב את התובע גם בתשלום שכר הוצאותיו שלו, כגון, שכר טוען רבני וכדומה. מדברי הפוסקים עולה, כי אין לחייב את התובע על כך, מאחר שהוצאה מעין זו אינה נכפית על הנתבע, שהרי הוא רשאי לייצג את עצמו בפני הדיינים. שכירת הטוען הרבני נעשית מרצונו ומבחרתו, ואינה נחשבת כנזק ישיר שנגרם על ידי התובע.

היוצא מדברים אלו, כי אם הותר לאדם לתבוע את חבירו בערכאות, והוא זכה בתביעתו, וכתוצאה מכך חוייב הנתבע בתשלום שכר עורך הדין של התובע, עליו לשוב לבית הדין שהתיר לו לפנות לערכאות, כדי שיורו לו אם הוא רשאי ליטול

הדף היומי" גורמים לשיפור באיכות חייהם של הלומדים ובעקבות כך גם של בני משפחותיהם. זוהי השקעה מעגלית. אתה משקיע במעגל קטן שיוצר מעצמו מעגלים נוספים. משום כך הגדלתי את תמיכתי. בית מאורות הדף היומי מייחל ומתפלל שבשנה הבאה יזכו רבניו ופעיליו להגדיל תורה ולהאדירה ומאחל לקהילות מאורות הדף היומי, למנוי הגליון ולקוראיו ולכל בית ישראל שתכלה שנה וקללותיה ותכל שנה וברכותיה.

ברכת התורה העורך

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93

פנינים

דף קס"ה רובן בגזל

למה התייקרה העבודה

חייט מפשוטי העם התקרב לרבי נח מלכוביץ. הרבי שכנעו לחדול מהמנהג הקלוקל שהיה נפוץ אז בין החייטים, אשר הכריחו את לקוחותיהם להביא בד יותר מן הנדרש כדי להשאיר את עודף הבד לעצמם. "נוהג זה הוא גזל גמור", הסביר לו הרבי, "אתה רשאי לדרוש מחיר גבוה יותר תמורת עבודתך אך לא לנהוג במנהג פסול זה".

"ומה אומר להם ללקוחותי, כשישאלוני לפשר העלאת המחיר לעומת הצורך הפחות בדי?'" הקשה החייט.

"אמור להם", ענהו הרבי, "כי למדת לגזור בשיטה חדשה שאין בה צורך בבד רב, אבל ללימוד השיטה עלה לך ממון רב..."

וכך עשה.

לאחר זמן מה שאלוהו הלקוחות:

"הן כבר למדת את השיטה וכיסית את הוצאותיך! לשם מה עתה ההוספה במחיר?" "השיטה החדשה", השיב, "היא תורה שיש לחזור עליה וללומדה כל יום מחדש, יום יום, שבוע שבוע..." ("הזהרו בממון חבירכם" עמ' שס"ח).

דף קס"ה רובן בגזל

הזקן נרדם על קצה המעיל

מספרים על הגאון רבי אלחנן וסרמון הי"ד, כי בלילה הראשון לפטירת אשתו ע"ה, ישב בנו רבי נפתלי ובכה ללא הפוגות. בחדר הסמוך ישנו מספר בחורים מבני הישיבה. נגיש רבי אלחנן לבנו והעיר לו: "אין לבכות עתה בקול, הבחורים עלולים להתעורר. גזל שינה הוא..." ("אור אלחנן" חלק א עמ' י"ג).

ואילו על רבי אברהם מפריסוב מספרים כי חרף הצנעתו את מעשיו, למד פעם אחת לילה שלם בבית המדרש. מאוחר יותר הסביר את מעשיו: אדם זקן נרדם על קצה מעעיל, לא יכולתי לקום ממקומי פן אעירו משנתו, חלילה... ("חסידים מספרים" חלק א').

דף קס"ה רובן בגזל - שמורין להיתרא במשא ומתן (רשב"ם)

שכחתם!

בימי היריד בברדיצ'ב, הזדרו רבי לוי יצחק אל היריד, כשהוא ממלמל לעצמו: "הסוחרים שכחו", "הסוחרים שכחו". כשהגיע, כינס את הסוחרים והטיף להם: "שכחתם, רבותי! אוי לנו!"

"מה שכחנו?" תמחו.

"לירא את ה'", לשאת ולתת באמונה, הכל זכרתם מלבד זאת, אוי לנו..." ("דור דעה" עמ' קמ"ח).

דף קס"א דלמא מזייף וכתב

העץ המזויף

רבי אהרן קוטלר זצ"ל, ראש ישיבת לייקווד, היה זהיר ביותר במידת האמת. פעם הראוהו ציור פרסומי של הישיבה, כולל האילנות שניטעו סביבה.

ספר רבי אהרן ומצא, כי בציור שלושה עצים תחת שניים שהיו באמת. נחרד רבי אהרן ופסל את הציור.

"זיוף הוא זה", אמר, "והתורה היא תורת אמת, וכל הדרכים לקיומה עליהם לבוא על ידי אמת בלבד..."

סכום זה מן הנתבע.

דף קסח/א האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא נידבר עם הארץ בהדיה דלמא מחלפו לה מיניה
הפולמוס על תפקידם של עדי הקידושין
בסוגייתנו ממליץ אבבי לתלמיד חכם ההולך לקדש אשה, כי יטיב לעשות אם יצרף
למעמד הקידושין אדם אשר יוודא כי אכן זו היא האשה המיועדת לו, מאחר
שאותו תלמיד חכם עסוק בתורה ושקוע בה ראשו ורובו, ויש לחשוש שמא
הוחלפה הכלה המיועדת לו באשה אחרת.

בהקשר לכך דנים הפוסקים, אם העדים אשר מעידים על מעשה הקידושין צריכים
לראות את הכלה כדי למלא את תפקידם. לדעת המבי"ט (שו"ת ח"א סי' רכ"ז, ומביאו בנו
המהרי"ט בחידושי למסכת קידושין מב/א), חובה על העדים לעשות כן כדי שיוכלו להעיד
שהיא זו שהתקדשה לחתן. למעשה, כמאתיים וחמישים שנה לפני המבי"ט, כבר
ציין רבי יהודה בנו של הרא"ש, כי יש לעשות כן, כדי שיכירוה שהיא זו הנישאת
לפלוגי, ולאחר מכן ישובו ויכסו את פניה (שו"ת "זכרון יהודה" סי' צ"א).

אלא, שלדעת בעל ה"אבני מילואים" (סי' ל"א ס"ק ד'), המבי"ט התייחס בדבריו
למקרה שהקידושין נערכים בחופזה ולא במעמד קהל רב. אולם, כאשר נשים
רבות סובבות את הכלה, הרי יודעות הן מי היא, וממילא הוחזק הדבר שפלוגית
היא הכלה וניתן לסמוך על חזקה זו, ושוב אין העדים צריכים לראותה. אולם,
בשו"ת "חסד לאברהם" (למהר"א תאומים סי' קמ"א אה"ע סי' כ') מערער על סברה זו,
שהרי נשים אינן כשרות לעדות, ואף אם הן יעידו בפני בית דין כי זו היא הכלה,
אין בכך כלום. לפיכך, הוא הנהיג בעירו כדעת המבי"ט.

הנהגתו זו של בעל ה"חסד לאברהם" עוררה עליו התנגדות עזה מצד אחרונים רבים
שטענו, כי אין זה מדרך הצניעות, וחלילה לשנות מן המנהג שלפני העדים אינם
צריכים לראותה (שו"ת "דברי חיים" אה"ע ח"ב סי' ע"א, שו"ת בית שלמה אה"ע סי' ט'). שו"ת תורת חסד
אה"ע סי' ח' אות ד', וצ"ע קהלת יעקב לבעל נתיבי סי' ל"א סעיף א' וב"פתחי תשובה" סי' מ"ב ס"ק ח"ב וס"ק י"ג).

השפעתה של אות אחת שנשמטה מפסק הלכה: בספר "מטה משה" (דיני הכנסת כלה
אות ח') הביא בשם הספר "צידה לדרך", שיש מקומות שנהגו לראות את הכלה
קודם הקידושין, "ובטוליטולא חזרו לנהוג כן וישר כחם". לכאורה, דעתו כדעת
המבי"ט, שיש לגלות את פני הכלה. אולם, בגירסה חדשה יותר של הספר (מאמר ג'
כלל ב' פ"א) הגירסה היא: "ובטוליטולא חזרו מלנהוג כן, וישר כוחם". היינו, הם
חזרו בהם ממנהג זה ואין על העדים להביט בפני הכלה. **לסיים**, ראוי לציין, כי עד
לימינו המנהגים בנושא זה חלוקים (ראה באוצה הפוסקים שהביא את הדעות בגידון).

כתובת המערכת
רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471
טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243
מחלקת מנויים
המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף
היומי" בעברית או באנגלית
בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57
בדואר אלקטרוני: נא לפנות
hadaf-hayomi@hadaf-hayomi.com
פקס: נא לפנות לטל. 03-574-82-72

דבר בעתו מה טוב
ללומדי דף היומי הופיע ויצא לאור בעזה"ית
ספר **מי באר** על מסי סנהדרין ח"א
עד פרק שביעי (דף מ"ט ע"ב)
והוא ביאור דף על דף גמי פרש"י ותוס'
מאת המחבר הרב אליהו גומבו
קרית צאנו, נתניה
להשיג בחנויות הספרים וכן אצל המחבר
טל: 09-8613772

לעילוי נשמת
הר"ר **אריה לייב פניגשטיין** ז"ל
ב"ר שאול יצחק ז"ל נלב"ע כ"ה אלול תש"כ
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ידידנו הר"ר
יצחק פניגשטיין ומשפ' שיחיו בני-ברק

לעילוי נשמת
מרת **חביבה רפפורט** ע"ה
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"ג אלול תשס"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
שרה שיינדל מרת
נפחא ע"ה
ב"ר יצחק צבי ז"ל
נלב"ע ער"ה תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת הר"ר **ראובן גומבו** ז"ל
ב"ר צבי ז"ל זוג' מרת **פראדל גיטל** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

כל הקודם זוכה להנציח בזכרון נצח

מפעל "נר תמיד" להנצחת נשמות בש"ס "מאורות הדף היומי"

תכנית "ש"ס מאורות" יוצאת עכשיו לאור עולם להפצתו במאות בתי כנסת בהם משתתפים אלפי לומדים בשיעורי הדף היומי.

מפעל זה מאפשר לכם לזכות בהזדמנות מיוחדת להנצחת "זכור - נר תמיד" לזכות יקיריכם ז"ל שתהא נשמתם צרורה בינינו, החיים [ת.נ.צ.ב.ה.].

נר תמיד זה ימצא מנוחה נכונה בדיבוב שפתי הישנים ע"ה על ידי הכללתם של הנשמות הטהורות בצרור החיים, יחד כולם כאחד עם לומדי תורת החיים. הנצחה זו הינה גם סגולה מעולה ובדוקה לפרקא דמיטב בחיי בני ומזוני רוחי.

דודלי משראל אשר ודרשו לחידוש המנוח. תצאו לזכרו חוקה ממונה לנודל העוני ונצח השעה

מתוך מכתב ברכת הרה"ג ר' **אלחנן היילפרין** שליט"א – מחשובי רבני לונדון

דף גמ' זה הוקדש ע"י האדמו"ר מטשערנאביל שליט"א לע"נ אביו זצוק"ל

חודש מנחם אב, תשס"ב לפ"ק

לתושבי מדינת אנגליה, לומדי תורה ומחזיקי הי"ו
הרה"ג מו"ה חיים דוד קובלסקי שליט"א הקדיש את עצמו בלב ונפש להפצת לימוד דף
היומי בשכבות עמנו, שבי"ה הצליח בזה, ועתה מתכוון לסדר תכנית ללימוד הדף **לטובת**
נשמות אבותינו אשר בגני מרומים מושבותיהם. **ועיניהם כלות ומיחלות לזכות לימוד**
התורה המצוה עלינו.
כי הם חיינו בעזה"י, ואורך ימינו בעולם הבא. ומסוגל הוא יום הזכרון [איראצייט
בלע"ז], שאלפי רבבות אחב"י ילמדו אותו הדף המשתייך ליום הזה לפי לוח דף היומי
המקובל ונהוג. בכך תנו יד לשתף פעולה להיות מנוי על זה, וזכות פעולה נעלה הזו תגן
עליכם.
ויושר יליצו בעדכם, **אותן הנשמות שפעלתם עבורן**, וגמולכם ישולם על כל הטוב
שעשיתם.

לפרטים והרשמה: טל: 03 6164725, פקס: 03-6160657, 03-5780243